

Ανισότητες και πολλαπλές διακρίσεις ως προς την πρόσβαση και την ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει το δικαίωμα στην προστασία από τις διακρίσεις, μεταξύ άλλων λόγω φύλου, φυλής, εθνοτικής προέλευσης, θρησκείας ή πεποιθήσεων. Το άρθρο 35 εγγυάται το δικαίωμα πρόσβασης στην πρόληψη σε θέματα υγείας και το δικαίωμα ιατρικής περίθαλψης, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Πλαίσιο πολιτικής

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει νόμους που απαγορεύουν τις διακρίσεις για έξι λόγους: φύλο, ηλικία, αναπηρία, θρησκεία ή πεποιθήσεις, φυλή ή εθνοτική προέλευση και σεξουαλικό προσανατολισμό. Ολοένα συχνότερα όμως οι άνθρωποι υφίστανται διακρίσεις για πλέον του ενός λόγους. Πρόκειται για τις λεγόμενες «πολλαπλές διακρίσεις». Για παράδειγμα, μια ηλικιωμένη γυναίκα που είναι μέλος μειονοτικής εθνοτικής ομάδας μπορεί να υποστεί άνιση μεταχείριση επειδή είναι ηλικιωμένη, γυναίκα και ανήκει σε εθνοτική μειονότητα. Ένας νεότερος άνδρας, μέλος της ίδιας εθνοτικής μειονότητας ή μία ηλικιωμένη γυναίκα άλλης εθνοτικής ομάδας, είναι πιθανό να μην υποστεί παρόμοια μεταχείριση με την ηλικιωμένη γυναίκα.

Από νομικής σκοπιάς, η αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων κατά την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη παρουσιάζει δύο δυσκολίες:

- η νομοθεσία της ΕΕ ως προς την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης παρέχει προστασία από τις διακρίσεις μόνο για λόγους φύλου, φυλής ή εθνοτικής προέλευσης.
- στη νομοθεσία της ΕΕ, καθώς και στη νομοθεσία της πλειονότητας των κρατών μελών της ΕΕ, το φαινόμενο των πολλαπλών διακρίσεων δεν αναγνωρίζεται ως ειδική κατηγορία διακρίσεων ούτε προβλέπονται μέτρα για την αντιμετώπισή του.

Κατά συνέπεια, τα θύματα πολλαπλών διακρίσεων ενδέχεται να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επιτυχή προσφυγή τους στη δικαιοσύνη ή σε άλλα όργανα διαχείρισης καταγγελιών. Επιπλέον, οι αρμόδιοι για τη χάραξη πολιτικής δεν υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις πολλαπλές διακρίσεις κατά τη διαμόρφωση πολιτικών για την προαγωγή της ίσης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη.

Έρευνα του FRA

Η έκθεση του FRA με τίτλο «Ανισότητες και πολλαπλές διακρίσεις ως προς την πρόσβαση και την ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης» (*Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare*) εξετάζει περιστατικά άνισης μεταχείρισης για πλέον του ενός λόγους που σημειώθηκαν κατά την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, καταδεικνυοντας την ύπαρξη διακρίσεων ή άδικης μεταχείρισης. Η έκθεση είναι συμπληρωματική έκθεσης του FRA του 2011 με τίτλο «Εστίαση στα Δεδομένα 5: Πολλαπλές διακρίσεις» (*EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*), η οποία επικεντρώνεται σε περιστατικά πολλαπλών διακρίσεων που βίωσαν ερωτηθέντες εθνοτικής ή μειονοτικής προέλευσης σε σύγκριση με το γενικό πληθυσμό.

Στη συγκεκριμένη έκθεση του FRA, η οποία είναι και η πλέον πρόσφατη του Οργανισμού, αναλύονται προσωπικές μαρτυρίες πολλαπλών διακρίσεων και περιγράφονται τα εμπόδια και οι τρόποι με τους οποίους παρεμποδίζεται η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Η έκθεση στοχεύει στο να συμβάλει στις διαπραγματεύσεις για την υιοθέτηση της προτεινόμενης οριζόντιας οδηγίας της ΕΕ, με την οποία πρόκειται να επεκταθεί η ίση προστασία από τις διακρίσεις λόγω ηλικίας, αναπηρίας, θρησκείας ή πεποιθήσεων και σεξουαλικού προσανατολισμού σε όλους τους τομείς, περιλαμβανομένης της υγειονομικής περίθαλψης. Ένας ακόμη στόχος της έκθεσης είναι να συμβάλει στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι πολλαπλές διακρίσεις τυχάνουν επεξεργασίας από τους αρμόδιους χάραξης πολιτικής, όπως και στις διαδικασίες υποβολής καταγγελιών.

Μεθοδολογία

Η παρούσα έκθεση βασίστηκε σε δευτερογενή νομική έρευνα και σε κοινωνιολογική έρευνα πεδίου στην Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία, τη Σουηδία και την Τσεχική Δημοκρατία. Στο πλαίσιο των εργασιών πεδίου πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με περισσότερους από 170 χρήστες υπηρεσιών υγείας με πιθανότητες να υποστούν πολλαπλές διακρίσεις λόγω συνδυασμού παραγόντων όπως το φύλο, η ηλικία, η εθνοτική προέλευση και η αναπηρία, καθώς και με 140 επαγγελματίες υγείας, εκπροσώπους φορέων ισότητας, φορείς διαχείρισης καταγγελιών στον τομέα της υγείας και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από την έρευνα πεδίου αναλύθηκαν βάσει των ισχυουσών νομικών πράξεων που πραγματεύονται τις πολλαπλές διακρίσεις στο τομέα της υγειονομικής περίθαλψης σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η έκθεση εξετάζει συγκεκριμένα τρεις ομάδες ευάλωτες στις πολλαπλές διακρίσεις κατά την πρόσβασή τους στην υγειονομική περίθαλψη:

- γυναίκες μεταναστευτικής προέλευσης ή μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, περιλαμβανομένων γυναικών με αναπηρίες, οι οποίες επιδιώκουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας,
- ηλικιωμένους μεταναστευτικής προέλευσης ή μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, περιλαμβανομένων ηλικιωμένων με αναπηρίες και
- νέους μετανάστες ή μέλη εθνοτικών μειονοτήτων, ηλικίας 18 έως 25 ετών, με νοητικές αναπηρίες.

Βασικά ζητήματα

Σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας του FRA, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης παρεμποδίζουν την πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας ή παρέχουν υπηρεσίες διαφορετικής ποιότητας σε άτομα με περισσότερα από ένα χαρακτηριστικά που προστατεύονται από τη νομοθεσία, όπως το φύλο, η αναπηρία και η εθνοτική προέλευση. Τα εμπόδια επικοινωνίας και γλώσσας, για παράδειγμα, επηρεάζουν πολλές τις ομάδες που προστατεύονται από τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων, όμως τα άτομα με περισσότερα από ένα προστατευόμενα χαρακτηριστικά αντιμετωπίζουν περισσότερα και πιο σύνθετα προβλήματα. Από τα πορίσματα της έρευνας προκύπτει επίσης ότι κατά την επαφή, την επικοινωνία και τη συνδιαλλαγή τους με το υγειονομικό προσωπικό, οι συγκεκριμένοι χρήστες είναι πιθανό να αντιμετωπιστούν με τρόπο υποτιμητικό, ο οποίος θίγει την αξιοπρέπειά τους.

Συστάσεις βάσει των στοιχείων

Υπό το φως των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από τον FRA, καθίσταται προφανές ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα μπορούσαν να κάνουν αρκετά βήματα για τη βελτίωση της κατάστασης όσον αφορά τις πολλαπλές διακρίσεις.

Νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ΕΕ θα μπορούσε:

- να διασφαλίσει ίση προστασία από τις διακρίσεις για όλους τους λόγους που αναφέρονται στην ενωσιακή νομοθεσία και σε τομείς πέραν της απασχόλησης – όπως προβλέπεται στην «οριζόντια οδηγία» που προτάθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
- να θεσπίσει δραστικότερα μέτρα για την αποτροπή και την καταπολέμηση των πολλαπλών διακρίσεων, διασφαλίζοντας παράλληλα και την προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου.

Θεσμική κατοχύρωση πολλαπλών πτυχών ισότητας στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν:

- να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης πιο αποτρεπτικών και αναλογικών διορθωτικών μέτρων σε περιπτώσεις διακρίσεων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης,
- να αυξήσουν τη δωρεάν παροχή γλωσσικής υποστήριξης σε χώρους υγειονομικής περίθαλψης και κατά την παροχή

πληροφοριών σε θέματα υγείας – περιλαμβανομένων υπηρεσιών μετάφρασης και διαμεσολάβησης για όσους δεν μιλούν ή δεν καταλαβαίνουν μια γλώσσα. Στις υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνεται η νοηματική γλώσσα και άλλες μορφές υποστήριξης για άτομα με μειωμένες αισθητηριακές και νοητικές ικανότητες,

- να ενθαρρύνουν την ευνοϊκότερη μεταχείριση όσων διατρέχουν κίνδυνο διασταυρούμενων διακρίσεων: ικανοποιώντας, για παράδειγμα, το αίτημα γυναικών από εθνοτικές μειονότητες για εξέταση από γυναίκες επαγγελματίες του τομέα, χρηματοδοτώντας κοινοτικές κινητές μονάδες περίθαλψης, οι οποίες θα απευθύνονται ειδικά σε εθνοτικές κοινότητες και, εντός αυτών, σε ομάδες που καλύπτονται από τις νομοθεσίες για την ισότητα, αλλά και αφιερώνοντας περισσότερο χρόνο στην ιατρική εξέταση ατόμων που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες,
- να εξετάσουν το ενδεχόμενο επιμόρφωσης των επαγγελματιών υγείας σε θέματα διακρίσεων και πολλαπλών διακρίσεων, πολιτισμικών δεξιοτήτων και κατανόησης των αναπηριών,
- να συλλέγουν με συστηματικό τρόπο στατιστικά στοιχεία σε θέματα υγείας τα οποία θα συνθέτουν μια πλήρη εικόνα της αλληλεπίδρασης διαφόρων λόγων διακρίσεων, περιλαμβανομένων στοιχείων σχετικά με την εθνικότητα (καταγράφοντας το μεταναστευτικό καθεστώς και την εθνικότητα, όπου αυτό είναι νόμιμο) και την αναπηρία (λαμβάνοντας υπόψη την προσέγγιση της αναπηρίας υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, του επονομαζόμενου κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας).

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα μπορούσαν:

- να βελτιώσουν την ενημέρωση των χρηστών των υπηρεσιών υγείας για την ύπαρξη και τη λειτουργία μηχανισμών υποβολής καταγγελιών για ζητήματα υγειονομικής περίθαλψης και διακρίσεων,
- να εξετάσουν τη δημιουργία ενός φορέα ισότητας που να καλύπτει περισσότερους λόγους διάκρισης, έτσι ώστε να εξασφαλιζόταν η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των πολλαπλών διακρίσεων. Επιπλέον, επιβάλλεται τόσο η βελτίωση των μηχανισμών παραπομπής μεταξύ των φορέων ισότητας και των φορέων διαχείρισης καταγγελιών στον τομέα της υγείας, όσο και η ενίσχυση της εξοικείωσης των φορέων αυτών με τη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Περισσότερες πληροφορίες:

Η έκθεση του FRA με τίτλο *Inequalities and multiple discrimination in access to and quality of healthcare* διατίθεται στη διεύθυνση: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/inequalities-discrimination-healthcare>

Μια ανασκόπηση του έργου του FRA στο ζήτημα των πολλαπλών διακρίσεων παρέχεται στη διεύθυνση: <http://fra.europa.eu/en/project/2011/multiple-discrimination-healthcare>